

PROFESSOR VAN SLOGTEREN EN HET LABORATORIUM VOOR BLOEMBOLLENONDERZOEK

DOOR

DR. J. J. BEIJER

Laboratorium voor Bloembollenonderzoek, Lisse

Feitelijk is het opschrift niet geheel juist, immers VAN SLOGTEREN en het laboratorium of zo men wil het laboratorium en VAN SLOGTEREN vormen een eenheid; het laboratorium dat *is*: VAN SLOGTEREN.

Een dergelijke eenheid kan alleen ontstaan, als het een uit het ander is voortgekomen, zoals in dit geval het laboratorium in Lisse geleidelijk door VAN SLOGTEREN al naar de eisen van het wetenschappelijk onderzoek is ontworpen, gebouwd, uitgebreid en van de nodige inventaris voorzien.

Recht tegenover zijn plaats aan zijn werktafel in het „voorlaboratorium” hangt hoog aan de muur, iets vooroverhangend, een luchtfoto van het gehele laboratoriumcomplex, compleet met infectieakker, grondverwarming, koude en verwarmde kassen, personeelswoningen, enz. Vermoedelijk zal, vooral in de laatste maanden, zijn blik wel eens wat langer zijn blijven hangen aan deze overzichtsfoto en onwillekeurig zullen zijn gedachten zijn teruggegaan naar de verschillende ontwikkelingsfasen, die het tot stand komen van dit gebouwencomplex hebben gekenmerkt.

Het was een lange weg van een kamertje in de Tuinbouwschool naar het zeer modern uitgeruste Laboratorium voor Bloembollenonderzoek met een uitgebreide wetenschappelijke staf en technisch personeel. Er zijn dan ook 40 jaren mee gemoeid geweest, jaren, waarin zich op velerlei gebied een stormachtige technische ontwikkeling heeft voltrokken. Steeds echter heeft VAN SLOGTEREN er naar gestreefd zijn laboratorium met de meest moderne installaties uit te rusten. Dit was alleen mogelijk, door zich voortdurend weer op de hoogte te stellen van al datgene, wat op technisch gebied in binnen- en buitenland naar voren werd gebracht; geen jaarbeurs werd overgeslagen, geen demonstratie gemist.

Daarbij bleek hij bij de opbouw en de inrichting van het laboratorium over een ver vooruitziende blik te beschikken. Hoe dikwijls leek niet bij het ontwerpen van een nieuw gebouw of het inrichten van een nieuwe afdeling de opzet aan de wel heel ruime kant te zijn. Maar steeds weer bleek reeds na enkele jaren de opzet volledig aan het doel te beantwoorden en niet zelden trad spoedig daarna zelfs weer enig ruimtegebrek op.

Zo is het huidige laboratoriumcomplex geleidelijk ontstaan. Er was hier geen sprake van het neerzetten van een modern ingericht gebouw, met het doel pas daarna te zien hoe dit instrument voor de praktijk zou kunnen worden gebruikt. Integendeel, een in de praktijk begonnen onderzoek noopte stap voor stap, al naar de ontwikkeling ervan dit meebracht, tot aanschaffing van de voor iedere fase noodzakelijke uitrusting.

Zo was het eerste in 1922 opgerichte laboratorium vooral berekend op warmwater-behandeling en hetelucht-behandeling van bloembollen, in verband met de proeven over aaltjesziekten en het geelziek der hyacinten.

Na de brand in 1928 werd bij de uitbreiding vooral aandacht besteed aan

klimaatcellen voor hoge en lage temperaturen, o.a. voor de bestudering van de preparatiemethoden van hyacinten, tulpen en narcissen.

De geheel andere eisen, die het serologisch onderzoek der virusziekten van ongeveer 1938 af naar voren brachten, gaven in 1947 de stoot tot de bouw van laboratorium II, waarin een konijnenstal met werkruimten zo werden ingericht, dat eventueel later een groter deel tot onderzoekruimte zou kunnen worden verbouwd. Dit is dan ook enige jaren later gebeurd, toen o.a. aparte afdelingen voor centrifuges, ultracentrifuges, elektroforese-apparatuur en voor een elektronenmicroscop werden ingericht.

Nog was aan de ruimtebehoefte voor het zo belangrijke en veeleisende virus-onderzoek niet in alle opzichten voldaan. Geïsoleerde infectiegelegenheid, tegen zomerhitte beschermde luisvrije kassen met koeling vroegen om dringende voorziening. Toen ook uitbreiding met grotere bewaarruimte voor bollen bij lagere en hogere temperaturen wenselijk bleek en er bij VAN SLOGTEREN reeds toekomstplannen waren voor wetenschappelijk onderzoek in meer fysiologische en biochemische richting, is hij er in geslaagd door het ontwerpen en laten bouwen van een groot opgezet derde laboratorium de grondslag te leggen voor een sterke verbreding van het wetenschappelijk onderzoek.

Het leek in het begin wat leeg, dat grote gebouw met zijn 22 vertrekken en 24 kasafdelingen, maar thans, ongeveer acht jaren later, heeft de vergrote wetenschappelijke staf er geen hoekje meer van onbezet gelaten.

Hoe belangrijk een uitstekende outillage en een goede personeelsuitrusting voor een onderzoeksinstituut ook zijn, voor een internationaal georiënteerde cultuur als de bollenteelt is er nog een andere zeer belangrijke factor, waaraan aandacht moet worden besteed, nl. het contact naar buiten. VAN SLOGTEREN heeft daar steeds een open oog voor gehad en is nog steeds van mening, dat dit contact niet beter tot stand gebracht kan worden, dan door het betonen van „gastvrijheid” in de ruimste zin van het woord. „The best host of Europe” heeft een bezoeker hem eens genoemd en daar was reden voor. Een gastheer, die een Amerikaanse gast als het ware op bestelling een nachtegaal laat horen, heeft wel recht op deze titel!

Naast de meer particuliere gastvrijheid heeft hij er bij de bouw der laboratoriumgebouwen steeds rekening mee gehouden, dat er ruimten voor het ontvangen van bezoekers, voor excursies, voor vergaderingen en demonstraties aanwezig moesten zijn. Lang heeft een verbouwde garage als hoofdvergaderzaaltje dienst gedaan maar in 1952 werd tenslotte door het Centraal Bloembollencomité een vergaderzaal met aparte demonstratieruimte gebouwd tezamen met een nieuw kassencomplex, dat als representatief voor het wetenschappelijke onderzoek in de bollenstreek kon gelden. De toenmalige voorzitter van de Wetenschappelijke Commissie noemde dit vierde gebouw een „waardig visitekaartje” voor het vak.

De demonstratiezaal diende in de eerste plaats voor het demonstreren van broeiproeven of ander materiaal. Er was echter nog een bijzondere reden waarom VAN SLOGTEREN zo'n voorstander van deze demonstratiezaal was. De grote gastvrijheid door hem tegenover iedereen betoond begon een zeer ernstige moeilijkheid op te leveren in de vorm van een „bezoekersprobleem”. Het leiden van de vooral tijdens de bloei der bollenvelden talrijke bezoekers door de verschillende werkvertrekken begon het onderzoek dermate op te houden, dat daartegen maatregelen genomen moesten worden. Vandaar de bouw van deze de-

monstratiezaal, vooral bestemd om massabezoek, zoals excursies, op te vangen.

Als symbool der gastvrijheid ligt op deze zaal het „gastenboek”, thans met ongeveer acht en een half duizend namen van bezoekers. Het doorbladeren van dit boek geeft een indrukwekkende reeks namen te zien van personen, waarmee soms zeer belangrijke contacten tot stand zijn gekomen. Misschien dat VAN SLOGTEREN nog met het meeste plezier de namen zal herlezen van enkele zeer bekende buitenlandse onderzoekers, die zich aanmeldden met de mededeling dat ze slechts een twintigtal minuten tijd hadden, maar na een hele middag gebleven te zijn hun spijt betuigden niet langer te kunnen blijven, of een nieuwe afspraak maakten.

Het is geen wonder, dat de bijna technisch volmaakte uitrusting van zijn laboratorium door collega's in binnen en buitenland wel eens met enige afgunst werd gadegeslagen. Het was toch maar gemakkelijk niet in alles van rijks gelden afhankelijk te moeten zijn, maar te kunnen beschikken over de grote subsidies van het bloembollenvak! Men vergeet dan echter, dat VAN SLOGTEREN in 1917 als fytopatholoog in 's rijks dienst zonder enige praktijksteun zijn taak is begonnen en daarbij veel vooroordelen heeft moeten overwinnen. Doch reeds vijf jaar later, in 1922, kon dank zij de steun van de praktijk, het eerste laboratorium worden geopend. En deze steun was hem niet zo maar in de schoot gevallen, integendeel, daar heeft hij hard voor moeten werken en vechten! Dat dit laboratorium met vrijwel de gehele kostbare inventaris in februari 1928 door brand werd verwoest, was dan ook een grote ramp. Maar, zoals Mr. E. A. BOWLES later in het Daffodil Yearbook van 1938 schreef: een nieuw laboratorium „arose Phoenixlike from the embers of the great fire that destroyed the old one”.

Zoals meermalen naar voren is gebracht, is VAN SLOGTEREN een strijdbare figuur, die er niet tegen op ziet, telkens als hij het nodig acht, zijn volle persoon in te zetten ter verkrijging van betere voorwaarden voor het wetenschappelijk onderzoek. Voor elke belangrijke uitbreiding, voor elke personeelsvermeerdering, voor elke jaarbegroting, moest met de vakorganisaties worden onderhandeld, zodat een vooraanstaand vakman zich tijdens zo'n bespreking eens liet ontvallen: „Professor, U bent de beste bedelaar in de bollenstreek”.

Het spreekt vanzelf, dat de groei van het Laboratorium voor Bloembollenonderzoek niet altijd ongestoord voortgang heeft gevonden. Natuurlijk waren er tegenslagen, zoals de economische depressie van 1930 en de tweede wereldoorlog, waarin het werk zo goed en zo kwaad als het ging voortgang vond. De gebouwen en de inventaris bleven gespaard, zodat deze gebeurtenis geen rampzalige gevolgen had. Integendeel, zijn in mei 1945 in de vakbladen geuite oproep „En nu... voorwaarts” was de inleiding tot een zeer sterke opbloei van het wetenschappelijk onderzoek in de bollenstreek.

Een voor VAN SLOGTEREN blijvend persoonlijk verlies was het plotseling overlijden in september 1953 van zijn oudste medewerker, de heer J. D. BAKKER. Deze autodidact, afkomstig uit het bollenvak, was als het ware een technisch fenomeen. Elke proefopzet, elk ontwerp, elk idee van VAN SLOGTEREN werd door BAKKER met volkomen begrip voor de juiste bedoeling, met overgave uitgewerkt en technisch verwezenlijkt. Deze plotselinge verbreking van een meer dan dertigjarige samenwerking moet wel een grote leegte hebben achtergelaten.

Na al hetgeen hierboven over het Laboratorium voor Bloembollenonderzoek naar voren is gebracht zal het de lezer misschien wonderlijk in de oren klinken te vernemen, dat VAN SLOGTEREN als één van de redenen van zijn succes in de

bloembollenstreek het feit naar voren pleegt te brengen, dat hij bij zijn komst aldaar... niet over een laboratorium kon beschikken. Door het ontbreken van elk instrumentarium en bibliotheek was er geen mogelijkheid de problemen van uit een bureaustoel te gaan aanpakken. De enige weg was „er op uit te gaan”, de praktijk in, naar bollen te kijken, met bollenmensen te praten en vooral... van hen te leren. Er is niets wat een praktijkman meer afschrikt dan geleerdheid, maar zodra hij het gevoel heeft, dat zijn eigen, soms gedurende vele generaties ontstane praktijkkennis nu serieus wordt genomen, is hij bereid deze aan nieuwe opvattingen te toetsen en stelt hij gaarne geld en bollen ter beschikking voor nader onderzoek. Dat op deze wijze toegepaste wetenschap tot grote bloei kan worden gebracht heeft VAN SLOGTEREN wel overduidelijk weten aan te tonen.

Hoe hoog hij in dit verband de praktijkkennis van de werkelijke vakman weet aan te slaan, is wel het best gebleken in 1932 bij de oprichting van het monument ter nagedachtenis van de geniale kweker NICOLAAS DAMES (1862–1920). Niet alleen, dat dit een plaats vond in het gazon vóór het laboratorium, maar in de rede door VAN SLOGTEREN bij de onthulling uitgesproken, toonde hij ondubbelzinnig zijn grote waardering voor in de praktijk verworven kennis in het algemeen en voor die van de heer DAMES in het bijzonder.

Ten slotte nog een enkel woord over de naam van zijn schepping. De naam „Laboratorium voor Bloembollenonderzoek” is als zodanig nu volledig ingeburgerd. Ieder, die het laboratorium heeft bezocht, zal dit vanzelfsprekend vinden daar naast vele fytopathologische problemen ook vele onderzoekingen op het gebied der bolbehandelingsmethoden der fysiologie en der biochemie worden verricht. Toch is over deze naam in het begin van de werkzaamheid van VAN SLOGTEREN veel te doen geweest.

Oorspronkelijk was zijn taak zuiver fytopathologisch, hetgeen ook in zijn benoeming tot fytopatholoog tot uiting was gekomen. Al heel vroeg echter heeft hij met klem het standpunt verdedigd, dat het niet mogelijk is de zieke bloembol te bestuderen zonder het gezonde produkt grondig te kennen. Vooral de afhankelijkheid van vele ziekteverschijnselen van de soms zeer ingrijpende behandelingsmethoden der droge bollen tijdens de bewaarperiode in de zomer, alsook van de verschillende milieufactoren in de uiteenlopende afzetgebieden, maken het noodzakelijk al deze factoren aan normaal, gezond materiaal te bestuderen.

VAN SLOGTEREN heeft zich steeds op het standpunt gesteld, dat voor een zo technisch gespecialiseerde teelt als de bloembollencultuur nu eenmaal is, het wetenschappelijk onderzoek gecentraliseerd moet plaats vinden in één instituut, gelegen in het centrum van deze cultuur. Vandaar, dat zijn streven er van den beginne af aan op gericht was dit te belichamen in het „Laboratorium voor Bloembollenonderzoek” te Lisse. De roep, die dit laboratorium in de ruim 40 jaren van zijn bestaan zowel in binnen- als buitenland heeft verkregen, toont aan, dat VAN SLOGTEREN in dit streven volledig is geslaagd.

Op zijn medewerkers rust nu de zware, maar eervolle taak tezamen met zijn opvolger de goede naam van dit laboratorium te handhaven en het blijvend te doen beantwoorden aan het doel, waarvoor zijn oprichter het heeft bestemd, namelijk om *voor* en *met* de praktijk het wetenschappelijk onderzoek te dienen ten behoeve van de Nederlandse bloembollencultuur.